

DOSSIER DE PREMSA

17.03.2011

VINYE TES AL FRONT

o t t o - o . l a f . c o m | Pedrera, El (Generación del 34), Junta Delegada de Defensa de Madrid, Rueda de prensa, 1937, 100 x 71 cm. Colección Postscript, Barcelona. © Tis al d'Inic. Aurovab

BARCELONA
CULTURA

Ajuntament de Barcelona

VINYE TES AL FRONT

RODA DE PREMSA

17 de març de 2011, a les 12.00 h

L'exposició estarà oberta al públic del 18 de març al 29 de maig de 2011

«**Vinyetes al front**» és una exposició organitzada i produïda pel Museu Picasso de Barcelona.

Museu Picasso

Dep. de premsa i comunicació

Montcada 15 - 23

08003 Barcelona

Tel. 932 563 021 / 26

museupicasso_prensa@bcn.cat

**Ajuntament
de Barcelona**
Institut de Cultura

SUMARI

1. PRESENTACIÓ
2. DADES DE L'EXPOSICIÓ
3. RECORREGUT
4. ÀMBITS
5. ARTISTES PRESENTS A L'EXPOSICIÓ
6. ACTIVITATS A L'ENTORN DE L'EXPOSICIÓ

1. PRESENTACIÓ

El Museu Picasso organitza i produeix **Vinyetes al front**, una exposició que pren com a punt de partida els gravats de *Somni i Mentida de Franco*, realitzats per Picasso l'any 1937, que són precursors conceptuals i formals de *Guernica* i, a la vegada, són símbols de la postura política compromesa que va assumir l'artista durant la Guerra Civil espanyola.

A més de la lectura inevitablement política d'aquesta obra, a la mostra s'estableix un diàleg fluid entre els elements iconogràfics que componen les vinyetes dels gravats amb els de les obres d'altres artistes, des de Goya fins a mitjans del segle XX.

Somni i Mentida de Franco

El desembre del 1896 es va estrenar a París *Ubu, Roi*, la peça teatral d'Alfred Jarry considerada una de les obres clau en el posterior desenvolupament de les avantguardes. Amb la creació del personatge d'Ubú, Jarry subratllava l'humor despietat com a fórmula per acostar l'espectador a la realitat que l'envolta i ajudar-lo a subsistir en un món terrible. Picasso mai no va conèixer personalment Jarry, però la seva fascinació per l'autor va ser absoluta.

Quaranta anys després, en plena Guerra Civil espanyola, Picasso va crear l'obra *Somni i Mentida de Franco*, tot reencarnant Ubú en el general. Amb aquests dos gravats del 1937, el mateix any en què va pintar el *Guernica* per al pavelló de la República a l'Exposició Internacional de París, Picasso s'integrava de ple en la producció artística bèl·lica que, en el bàndol republicà, no només se centrava en l'estampació de cartells, sinó també en la confecció d'auques, pasquins, il·lustracions i acudits per a la premsa.

L'obra *Somni i Mentida de Franco* de Picasso s'insereix de ple en la intensa activitat productiva que durant els anys del conflicte va dur a terme un grup heterodox d'artistes —pintors, dibuixants, grafistes o il·lustradors— i comparteix bona part dels recursos gràfics i visuals que aquests van emprar a la recerca de l'impacte emocional. Aquest col·lectiu, que formava allò que el poeta Maiakovski va anomenar "l'Exèrcit de l'art", incloïa des de caricaturistes com Bagaria a grafistes renovadors com Renau i Amster, tot passant per la referència indiscutible que foren els autors alemanys Grosz i Heartfield o el mateix Goya, de qui la República va fer una edició de *Los Desastres de la Guerra*, també l'any 1937.

2. DADES DE L'EXPOSICIÓ

- L'exposició estableix un **diàleg directe** entre l'obra de Picasso *Somni i Mentida de Franco* (1937) i el llenguatge gràfic i visual de la propaganda de guerra
- La mostra **analitza i presenta** un diàleg fluid entre els elements iconogràfics que componen les 18 vinyetes de *Somni i Mentida de Franco* i el llenguatge gràfic i visual present en cartells, pasquins, il·lustracions, fotografies i acudits per a la premsa
- Per **primera vegada**, el treball dels grafistes, fotògrafs i il·lustradors de primera línia, molts d'ells catalans –Josep Renau, Centelles, Bagaria, Brangulí– es posa en contacte directe amb l'obra de Picasso
- Els dibuixos del salvadoreny **Toño Salazar** i la seva visió crítica de l'Espanya de Franco; els gravats de *Los Desastres de la Guerra* de **Goya** (de qui la República va editar un tiratge l'any 1937); els fotomuntatges de **Hearfield**, de forta càrrega ideològica; i obres del grafistes **Renau** i **Amster**, dels caricaturistes **Bagaria** i **Grosz** i del fotògraf **Agustí Centelles**, són presents en aquesta exposició
- La mostra aplega **128 obres**:
  - 4 olis i pintures
  - 17 dibuixos
  - 27 gravats
  - 2 planxes de gravat
  - 27 fotografies
  - 47 documents
  - 1 titella

I es projecten 4 documentals

Títol: «Vinyetes al front»
Data: Del 18 de març al 29 de maig del 2011
Roda de premsa: 17 de març del 2011, a les 12.00 hores
Lloc: Museu Picasso de Barcelona
Montcada, 15 - 23
08003 Barcelona
Tel. 932 563 000
Fax. 933 150 102
museupicasso@bcn.cat

Horari: De dimarts a diumenge, de 10 a 20 hores
Dilluns no festius, tancat

Preu: Entrada general (exposició temporal + col·lecció permanent): **10 €**; Sala 0, gratuïta. Condicions especials per a grups, menors de 16 anys, membres de l'ICOM, Targeta Rosa, estudiants, aturats, jubilats, passi d'acompanyant, famílies nombroses
Sense cues: les entrades es poden adquirir on-line a través del web del Museu

Carnet del Museu Picasso: Accés directe i il·limitat a la col·lecció i a les exposicions del Museu durant dotze mesos (a partir del moment de la compra): **11 €** individual / **15 €** familiar

Organitza i produeix: Museu Picasso de Barcelona

Superfície: L'exposició ocupa la primera planta del palau Finestres

Catàleg: Editat en català, castellà i anglès. Autors: Miriam Margarita Basilio, Salvador Haro, Carlos Pérez, Claustre Rafart i Planas, Inocente Soto. Responsable de l'edició: Marta Jové. Edició i producció: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura / Museu Picasso. Projecte gràfic i maqueta: Victor Oliva. Fotomecànica i impressió: Treballs gràfics

Obres: **128 peces:** 4 olis i pintures, 17 dibuixos, 27 gravats, 2 planxes de gravat, 27 fotografies, 50 documents i 1 titella, procedents de museus i col·leccions particulars d'arreu del món

www.museupicasso.bcn.cat

LLISTA DE PRESTADORS

ALEMANYA

Hamburger Kunsthalle
Museum Ludwig, Colònia
Staatliche Museen zu Berlin,
Nationalgalerie, Museum Berggruen

EL SALVADOR

Museo de Arte de El Salvador

ESPANYA

Archivo General de la Administración
Archivo Municipal de Málaga
Arxiu Fotogràfic de Barcelona
Arxiu Nacional de Catalunya
Biblioteca Nacional de España
Biblioteca del Pavelló de la República -
Universitat de Barcelona
Col·lecció E. Granell
Col·lecció Germans Centelles
Col·lecció Postermil, Barcelona
Col·lecció Toni Prim
Fundación Luis Seoane
Guillermo de Osma, Madrid

IVAM, Institut Valencià d'Art Modern,
Generalitat
Instituto del Patrimonio Cultural de España
Museo de Historia de Madrid
Museo Nacional Centro Arte Reina Sofía,
Madrid
MNAC. Museu Nacional d'Art de Catalunya,
Barcelona

FRANÇA

Bibliothèque nationale de France
Musée d'Art moderne de Troyes

El Museu Picasso vol manifestar la seva gratitud a tots els museus, galeries i col·leccionistes que, sense oblidar aquells que han preferit restar en l'anonimat, han accedit generosament a prestar les seves obres.

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

ORGANITZACIÓ I PRODUCCIÓ:

MUSEU PICASSO

DIRECCIÓ:

PEPE SERRA

GERÈNCIA:

NÚRIA FRADERA

COMISSARIS:

SALVADOR HARO I INOCENTE SOTO
CLAUSTRE RAFART

ASSESSOR:

CARLOS PÉREZ

COORDINACIÓ:

CLAUSTRE RAFART I MARIONA TIÓ

CONSERVACIÓ PREVENTIVA:

REYES JIMÉNEZ, ANNA VÉLEZ

REGISTRE:

ANNA FÀBREGAS

DISSENY

LLUÍS PERA

GRAFISME

LALI ALMONACID

IL·LUMINACIÓ

JORDI MOYA

CAMPANYA DE COMUNICACIÓ

OTTO I OLAF

3. RECORREGUT

L'exposició ocupa la primera planta del palau Finestres i s'estructura en 4 sales:

Sala 1 *Somni i Mentida de Franco*

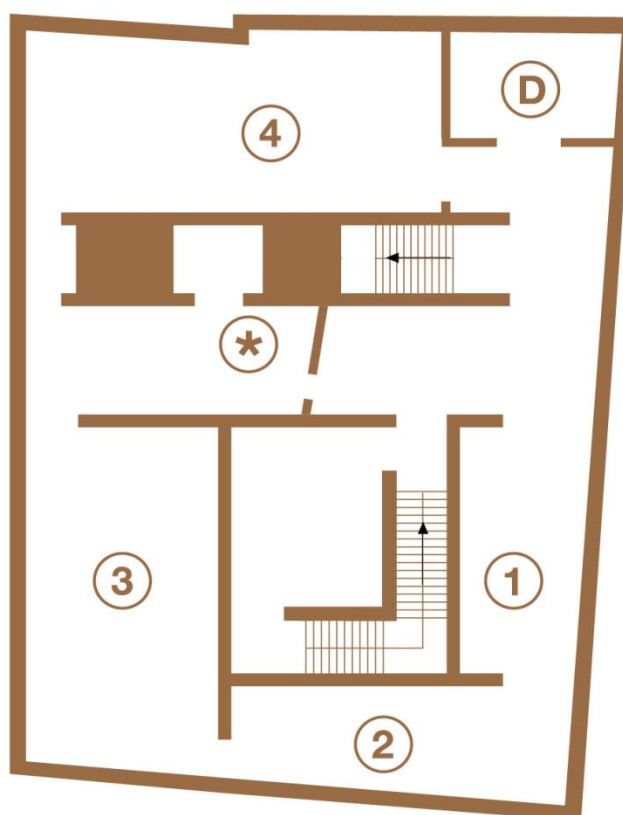
Sala 2 "Exèrcit de l'Art"

Sala 3 Paròdia d'un general (vinyetes 1-9)

Sala 4 Desastres de la guerra (vinyetes 10-18)

D Projectió de documentals

* Espai de lectura

4. ÀMBITS

Àmbit 1: *Somni i Mentida de Franco*

El 8 de gener del 1937, Picasso va començar a treballar en *Somni i Mentida de Franco*, una sàtira contra la rebel·lió militar del juliol de l'any anterior. Aquells mateixos dies, l'artista concretava la seva col·laboració amb el govern legítim de la República i mostrava les primeres proves del treball a la comissió oficial que va anar a visitar-lo. Finalment, aquest parell de gravats van ser editats per iniciativa de Picasso amb un text escrit per ell mateix, i els fons obtinguts amb la venda dels exemplars es van destinar a la causa republicana.

Les dues planxes de l'obra estan dividides en 9 vinyetes cadascuna, preveient que després es tallarien (cosa que no es va arribar a fer mai) per fer-ne una sèrie de postals. La seqüència d'imatges ens remet a l'estructura formal de les auques o dels còmics, i ens mostra un artista compromès que va saber unir els conceptes més avantguardistes i les arrels més populars al servei d'una causa.

Picasso no va reprendre els aiguaforts fins a finals de maig. Durant els dies anteriors, l'artista havia començat els treballs per al *Guernica*, el gran mural per al pavelló espanyol a l'Exposició Internacional de París, conseqüència directa de la feina prèvia desenvolupada a *Somni i Mentida de Franco*. El 25 de maig, va afegir-hi algunes tonalitats a l'aiguatinta i, a la fi, el dia 7 de juny, va completar la segona planxa amb noves il·lustracions en què el dramatisme de diverses imatges de la mort substituïa la paròdia inicial.

Àmbit 2: “Exèrcit de l’Art “

Durant la Guerra Civil espanyola, tots dos bàndols van portar a terme una intensa activitat propagandística a favor de les respectives causes. Moltes manifestacions plàstiques, particularment totes les vinculades a les arts gràfiques —cartells, auques, postals, il·lustracions de caràcter satíric, entre d’altres— van experimentar, especialment en el bàndol republicà, un espectacular desenvolupament i van reflectir amb més o menys agressivitat la violència del conflicte i els termes en què aquest es plantejava, ja fossin polítics o culturals.

Per bé que aquestes manifestacions es van decantar sovint cap al realisme, molts dels heterogenis creadors que van posar els seus coneixements professionals al servei de la República van utilitzar l’eclèctic repertori de recursos formals que el postcubisme, el futurisme, l’expressionisme, el surrealisme i d’altres moviments avantguardistes els brindaven, en un intent de buscar llenguatges renovadors de gran impacte visual i emocional.

Aquesta permeabilitat a la modernitat gràfica —personificada en les figures de George Grosz i John Heartfield—, el tractament d’imatges propi del cinema i la fotografia, i l’existència de grans tallers d’impressió i litografia en algunes ciutats (Barcelona, Madrid, València, Bilbao), van possibilitar que caricaturistes, pintors, cartellistes i grafistes —com Lluís Bagaria, Mauricio Amster, Josep Renau, Manuel Monleón, Mariano Rawicz, Helios Gómez o Luis Seoane— entre d’altres, un «exèrcit de l’Art», en paraules del poeta Maiakovski, fessin uns treballs que van transformar definitivament el llenguatge de la propaganda i la sàtira política a Espanya.

Àmbit 3: Paròdia d’un general (vinyetes 1-9)

La primera estampa de *Somni i Mentida de Franco* ens mostra el retrat *oficialista* i eqüestre del dictador sota el sol, les fonts iconogràfiques del qual s’han d’anar a buscar en la pròpia obra de Picasso, en les fotografies de Dora Maar, en les figures maldestres dels titelles de guant i en l’absurd i grotesc Ubú d’Alfred Jarry.

La sarcàstica mirada de Picasso s’adreça també a tots els estaments responsables de la insurrecció i a alguns dels seus emblemes: l’exèrcit d’Àfrica associat a la mitja lluna, l’Església a un estendard processional amb la Verge, i la monarquia a la corona. A les vinyetes següents apareixen, entre d’altres, una clara crítica al capital i al recolzament prestat als insurgents, la denúncia de la destrucció del tresor artístic nacional i de l’apropiació que els revoltats van fer de determinats símbols, i la ridiculització del prototip de dona espanyola de *peineta* i mantellina.

La sàtira dona pas al drama per mostrar també la lluita tràgica del poble espanyol, representat aquí pel toro o el cavall alat. Moltes de les referències iconogràfiques al banyut com a heroi enfrontat a l'invasor, ja eren presents a les il·lustracions populars sobre la guerra del Francès o la de Cuba. D'altres remeten a alguns dels instruments de propaganda política del moment —els cartells i auques de la guerra—, i als treballs d'altres artistes coetanis i políticament compromesos, com Josep Renau o John Heartfield. Picasso mateix va tornar a incorporar alguns d'aquests elements en obres posteriors.

Àmbit 4: Desastres de la guerra (vinyetes 10-18)

A la segona estampa de *Somni i Mentida de Franco*, la denúncia al suport als revoltats continua sent constant. El militar fatxada apareix de nou amb tots els atributs iconogràfics: corona, tiara episcopal, mitja lluna, estendard processional... Es representa el seu fracàs enfrontant-lo a un toro radiant i metamorfosat en cavall esventrat.

A les vinyetes 10 i 11, diferents de les anteriors, Picasso hi va representar figures jacsents —una dona i un home amb un cavall—, emplaçades en un escenari devastat per la guerra. El general fatxada desapareix de l'escena i en els gravats hi queden tan sols les conseqüències de la batalla, que evoquen clarament les imatges que oferien els reportatges fotogràfics de la guerra.

Les quatre vinyetes finals reproduïxen diversos models que Picasso va desenvolupar per al *Guernica*, com la dona plorant o la mare amb nen mort, que podem trobar també en molts cartells del període bèl·lic. La vinyeta que tanca aquesta estampa introdueix un model nou: la dona moribunda —amb els braços alçats, cridant, i el coll travessat per una llança. L'hereva immediata d'aquell dolor és la dona que crema, que apareix a la dreta en el *Guernica*. Goya i les instantànies de la guerra vénen al cap de l'espectador

5. ARTISTES PRESENTS A L'EXPOSICIÓ

Alfred Jarry

(Laval, 1873 – París, 1907). Poeta, dramaturg i novel·lista francès, es va fer famós amb *Ubu, Roi* (1888), obra escrita per a titelles (en la primera versió), que constitueix una sàtira de la imbecilitat, la burgesia i la tirania. La figura del personatge principal es va anar desenvolupant en un cicle. *Ubu enchaîné*, un dels Ubús més llibertaris, es va representar per primera vegada el 1937, durant la Guerra Civil espanyola. Jarry inventà la *'patafísica*, pseudociència i alhora percepció física del món, que li va permetre de transcendir les limitacions que la literatura imposava a la seva obra. *Ubu, Roi* ha estat considerada una de les peces clau en l'inici i posterior desenvolupament de les avantguardes.

André Masson

(Balagny-sur-Thérain, 1896 – París, 1987). Pintor, dibuixant, gravador, il·lustrador de llibres i escultor. Va estudiar a les escoles de belles arts de Brussel·les i París. El 1919 va començar a pintar i l'any següent es va instal·lar a la capital francesa, on Max Jacob el va presentar, el 1922, al marxant Kahnweiler. El seu estudi va ser el centre de reunió d'un grup de joves artistes i escriptors, entre els quals hi havia Miró, Limbour, Artaud i Michel Leiris. Entre 1924 i 1929 es relacionà amb Breton i el 1927 conegué Giacometti, qui el va introduir al món de l'escultura. De principis de la dècada del 1930 són *Matances* i la sèrie *Massacre*. El 1934, amb Rose Maklès, la seva companya sentimental, va recórrer a peu part de la geografia espanyola, i va començar a fer dibuixos, pintures i escrits en prosa i en vers sobre temes espanyols. Al costat de la seva neboda, Laurence Bataille, la parella va presenciar la revolta del 1934 a Barcelona.

Després d'un periple per terres catalanes que els va portar, entre d'altres indrets, a Montserrat, van contreure matrimoni a Barcelona, i va tenir de testimonis a Joan Miró i Georges Duthuit. El 1935, Masson es va instal·lar a Tossa de Mar. L'any següent va crear, amb Bataille, la revista *Acéphale* i posteriorment van col·laborar també a *Verve*. Malgrat la Guerra Civil espanyola, el matrimoni va decidir quedar-se a Espanya, on l'artista va fer una sèrie de dibuixos sobre la guerra.

Ángel Jalón

(Viana, Navarra), 1898 – Saragossa, 1976]. Fotògraf de formació, va estudiar pintura a l'Acadèmia de Belles Arts de París. La fama li va arribar amb els retrats que va fer al general Franco, que es van convertir en representacions icòniques del dictador. En plena guerra, va retratar també els generals i personatges més famosos del bàndol nacional, que apareixen en sèries com ara *Galería de personajes*. El 1939, va editar un àlbum amb algunes d'aquestes imatges i textos de José María Pemán i Federico García Sanchiz, titulat significativament *Forjadores de Imperio*.

George Grosz

(Berlín 1893 – 1959). Va estudiar a l'Acadèmia Königliche de Dresden i a l'escola del Museu d'Arts i Oficis de Berlín. La seva pintura d'aquest període era naturalista i de temàtica urbana i social. El 1912 va aparèixer el seu primer dibuix a *Ulk* i va començar a col·laborar en diferents revistes satíriques de tendència política radical. El 1917, Malik Verlag va publicar-li la primera carpeta de dibuixos. L'any següent es va convertir en un dels promotors del moviment dadà a Berlín i va treballar amb el conegut tipògraf, fotomuntador i escenògraf John Heartfield en nombrosos *collages*. El 1919 va ingressar al Partit Comunista alemany i va aconseguir, juntament amb John Heartfield i l'escriptor i editor Wieland Herzfelde, que el dadaisme berlinès es decantés obertament cap al compromís polític i la lluita contra el feixisme. Durant aquest període, la seva obra era d'un expressionisme cruel i presentava escenes de la vida contemporània: *La vida d'un socialista* (1920), *Ecce homo* (1923) o *Mirall d'un burgès* (1925). El 1922, en tornar d'un viatge a l'URSS profundament desil·lusionat, va abandonar el comunisme i l'obra que havia fet fins aleshores. Tot fugint dels nazis, el 1933 emigrà als Estats Units on va fer retrats i caricatures vinculats a temes com l'Alemanya nazi o la Guerra Civil espanyola.

Helios Gómez

(Sevilla, 1905 – Barcelona, 1956). Pintor, cartellista, dissenyador gràfic i poeta. Decorador de ceràmica a la Cartuja de Sevilla, havia estudiat a l'Escola Industrial d'Arts i Oficis d'aquesta ciutat. El 1926 va exposar a les Galeries Dalmau de Barcelona. Vinculat a grups llibertaris, va posar l'art al servei de les seves conviccions polítiques, cosa que li va comportar períodes d'empresonament i exili.

El 1930, l'Associació Internacional del Treball (AIT) va publicar a Berlín el seu primer àlbum, *Días de ira*. Després de la dictadura de Primo de Rivera, va tornar a Espanya per instal·lar-se a Barcelona, on va col·laborar en publicacions republicanes i comunistes, com *L'Opinió*, *La Rambla*, *La Batalla*, *L'Hora*, *Bolívar* i *Nueva España*. El 1931 ingressà al Partit Comunista. Col·laborà com a il·lustrador a *Mundo Obrero*. Entre

1932 i 1934 va residir a la Unió Soviètica i va exposar al Museu Puxkin de Moscou, per tornar tot seguit a Barcelona. El 1936 va publicar el tercer àlbum –*Viva Octubre*– amb dibuixos al·lusius a la revolta obrera viscuda a la capital catalana dos anys abans. Cofundador del grup Els Sis, el 1937 va ser nomenat president del Sindicat de Dibuixants Professionals, que va impulsar el cartellisme militant durant la guerra. Amb influències del cubisme, el futurisme i l'expressionisme, creà un llenguatge sintètic i eficaç, en consonància amb el ritme de la ciutat moderna, la realitat fabril i la disciplina militar i carcerària.

John Heartfield

(Berlín, 1891-1968). Fotomuntador, escenògraf i tipògraf. El seu nom real era Helmut Herzfelde. El 1918, amb el seu germà, l'escriptor i editor Wieland Herzfelde – creador de l'editorial d'esquerres Malik Verlag– i amb el pintor i dibuixant George Grosz, va ingressar al Partit Comunista alemany. Els tres van pertànyer al vessant berlinès del moviment dadà i van aconseguir que aquest es comprometés políticament i es posicionés amb la lluita oberta contra el feixisme. Entre 1930 i 1931 va recórrer la Unió Soviètica i va començar a publicar regularment fotomuntatges a la revista berlinesa *AIZ*. Va exiliar-se a Txecoslovàquia quan Hitler arribà al poder. L'obra de Heartfield té una gran càrrega de denúncia política, i hi destaquen les col·laboracions amb la causa republicana. Durant la Segona Guerra Mundial, la seva va ser una de les veus més crítiques contra el nazisme i el seu líder. El 1946 retornà a la República Democràtica Alemanya i s'instal·là a Leipzig; es va dedicar a la docència i va fundar la seva pròpia editorial.

José García Narezo

(Madrid, 1922 – Ciutat de Mèxic, 1994). Pintor i dibuixant. Fill del pintor, impressor, editor i poeta Gabriel García Maroto, que va fundar, amb Ángel Pumarega, l'editorial Biblos. Va ser un dels artistes participants de l'Exposició Internacional de París del 1937. Va publicar *Un niño y la guerra* (1936) i *31 expresiones plásticas de José García Narezo y ocho juicios acerca de su arte* (1943), amb textos del seu pare i d'altres autors, on documenta la seva pintura de postguerra, molt influïda pel surrealisme.

Josep Brangulí Soler

(L'Hospitalet de Llobregat, 1879 – Barcelona, 1945). S'inicià en la fotografia a finals del segle XIX, i ha estat considerat un dels primers reporters gràfics i un referent de la fotografia documental urbana. Diverses revistes il·lustrades, com *¡Cu-Cut!*, *La Hormiga de Oro* o *La Ilustración Española y Americana* van publicar-li fotografies des de l'inici de la seva carrera. El seu primer gran reportatge recollia els fets de la Setmana Tràgica de Barcelona del 1909. A partir de l'any següent va començar a col·laborar de forma regular en diverses capçaleres de la premsa diària (*La Vanguardia*, *Diario de Barcelona*, *La Tribuna*, *El Noticiero Universal*). Des del 1914 va ser corresponsal de Prensa Española a Barcelona i va publicar imatges a *ABC* i *Blanco y Negro*. D'entre nombrosos treballs sobre la capital catalana, destaquen els que va fer amb motiu de l'obertura de la Via Laietana, la construcció del metro, la instal·lació de l'enllumenat públic o la celebració de l'Exposició

Internacional del 1929. Entre aquesta data i el 1936, el seu fill gran, Joaquim, l'acompanyà com a ajudant. També va dur a terme importants reportatges durant la Guerra Civil espanyola. A més de fotoperiodista, va desplegar una extensa tasca com a fotògraf industrial, comercial i d'arquitectura.

Josep Obiols Palau

(Barcelona, 1894 – 1967). Es formà dins un estricte classicisme a l'Escola de Decoració que Torres García havia fundat a Sarrià. El 1918 va dibuixar la portada i les vinyetes de l'*Anuari de Catalunya* i un any després va concebre el famós cartell de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. En esclatar la Guerra Civil, va fer nombrosos cartells i auques de propaganda política ("*Auca del noi català, antifeixista i humà*") i va dissenyar el paper moneda emès per la Conselleria de Finances (1936). A la postguerra va ser censurat i va reprendre l'activitat com a muralista.

Josep Renau Berenguer

(València, 1907 – Berlín Oriental, 1982). Cartellista, publicista i introductor del fotomuntatge polític a Espanya. El 1928 va fer la seva primera exposició a Madrid, tot iniciant un seguit de col·laboracions en diferents revistes de l'època. Membre del Partit Comunista des del 1931, va participar en la creació de la Unió d'Escriptors i Artistes Proletaris (1932). Entre 1935 i 1937 va ser el responsable de la revista *Nueva Cultura*. Com a director general de Belles Arts durant la Guerra Civil, va intervenir en la salvaguarda del patrimoni artístic i cultural i va participar activament en l'organització del pavelló espanyol de l'Exposició Internacional de París (1937), va presidir el Consell Nacional del Teatre i va ser director de propaganda gràfica del Comissariat General de l'Estat Major Central (1938). Exiliat el 1939, visqué a Mèxic i posteriorment a Berlín, on va col·laborar en diversos diaris i revistes il·lustrades.

Mariano León Rawicz Majerowicz

(Lvov, Ucraïna, 1908 - Santiago de Xile, 1974). Artista gràfic i dissenyador. Va estudiar a l'Escola de Belles Arts de Cracòvia i a l'Acadèmia d'Arts Gràfiques de Leipzig. El 1930, es desplaçà a Madrid i va entrar en el món editorial de la mà d'Àngel Pumarega, qui el va presentar a Andrade. Va començar aleshores a dibuixar portades per a la revista *Hoy*. A partir del 1931 va treballar per a l'editorial Cenit en la creació de cobertes amb muntatges fotogràfics basats en l'experiència de John Heartfield, unes propostes radicalment noves en el món editorial espanyol. A Màlaga va conèixer el fotògraf Otto Pless, Oples, amb qui va llogar, el 1932, un pis a Madrid. Aquell any va crear amb dos amics *Viviendas. Revista del hogar*. El 1934 va ser empresonat per causes polítiques i es va afiliar al Partit Comunista espanyol. Expulsat d'Espanya, va tornar-hi el 1937, s'instal·là a València i reingressà al partit. Va treballar a l'oficina de premsa del Comissariat de Propaganda. El gener del 1939 fou detingut a Barcelona, empresonat i condemnat a mort. Posteriorment indultat, va romandre a la presó de València fins al 1946. Un any més tard va marxar a Xile, reclamat per Amster, on treballà com a professor de disseny gràfic i tipogràfic a la Escuela de Artes de Santiago.

Mauricio Amster

(Lvov, Ucraïna, 1907 – Santiago de Xile, 1980). Dissenyador gràfic i dibuixant publicitari. Polonès de naixement, es formà a Berlín i Viena. La tardor del 1930 es va traslladar a Madrid a petició de Mariano Rawicz, amb qui va signar diverses portades de revistes. Va desplegar una fecunda carrera en el món editorial espanyol, on destacà com a autor de portades i il·lustracions per a publicacions com *Hoy o Nueva York-Moscú*. Col·laborador d'editorials esquerranoses com *Genit* i *Ulises*, també va ser director artístic de la revista *Diablo Mundo*. Ja afiliat al Partit Comunista, va participar activament a la Guerra Civil espanyola. Va dibuixar la *Baralla antifeixista* (que no es va arribar a editar), en la qual mostrava unes extraordinàries qualitats de caricaturista. Acabada la guerra, s'exilià a Santiago de Xile, on va il·lustrar llibres de bibliòfil i va exercir de professor a la Escuela de Periodismo de Santiago. Publicà un manual de tipografia del qual van fer-se diverses edicions. El seu treball destaca per la combinació de dibuix lineal, cal·ligrafia, tipografia i, ocasionalment, fotomuntatge.

Miguel Prieto Anguita

(Ciudad Real, 1907 – Ciutat de Mèxic, 1956). S'inicià com a escultor i el 1924 es va matricular a la Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid. El 1931 va exposar al saló del Ateneo de Madrid. Membre del Partit Comunista, va participar activament en el guinyol de les Missions Pedagògiques i posteriorment en va crear un de propi, "La Tarumba". Va il·lustrar molts llibres —el *Romancero gitano* de García Lorca, entre d'altres—, va desenvolupar una intensa activitat com a escenògraf i va dirigir la revista *Octubre*. En esclatar la Guerra Civil, va ingressar a la Alianza de Intelectuales Antifascistas i durant el conflicte prengué part en diferents activitats de propaganda i creà diverses publicacions (*El Buque Rojo*, *Ejército del Ebro*). Alguns dels seus llibres de dibuixos van ser exposats al pavelló espanyol de l'Exposició Internacional de París del 1937. Exiliat a Mèxic, continuà actiu com a pintor, il·lustrador, dissenyador gràfic i escenògraf.

Luis Bagaria

(Barcelona 1882 – l'Havana, 1940). Dibuixant i pintor. De formació modernista, va freqüentar la taverna dels Quatre Gats i Santiago Rusiñol era un dels seus amics. Va exposar a diverses galeries, entre les quals la Sala Parés i el Faiança Català. Entre 1908 i 1911 va residir a Mèxic, l'Havana i Nova York. El contingut de les seves caricatures, en la forma de les quals s'apreciava una important influència cubista, va adquirir una forta agressivitat política. Va concebre nombroses cobertes de llibres, entre els quals destaquen els textos de Ramón Gómez de la Serna: *Disparates* (1921), *El Incongruente* (1922) i *Ramonismos* (1923). Va col·laborar en publicacions periòdiques com *La Tribuna*, *Hermes*, *España*, *Buen Humor*, *La Vanguardia* i *El Sol*, on publicà la que seria l'última entrevista de García Lorca (10 de juny del 1936). Durant la Guerra Civil, va ser un dels il·lustradors més importants i actius del bàndol republicà. Es va exiliar a París el 1938 i, posteriorment, fixà la seva residència a l'Havana. Va treballar per a publicacions periòdiques com *La Tribuna* de Madrid, *España*, *El Parlamentario* o *El Sol*.

Luis Seoane López

(Buenos Aires, 1910 – la Corunya, 1979). Dibuixant, il·lustrador i escriptor. Fill d'emigrants gallecs, la seva família es va instal·lar a Santiago de Compostel·la quan ell era molt petit. En aquesta ciutat es va llicenciar en Dret i Ciències Socials. Ben aviat va començar a destacar per les seves qualitats com a dibuixant. El 1933 va cofundar el setmanari *Claridad* i aquell mateix any, va impulsar, amb Arturo Cuadrado, la *Hojilla volandera del pueblo*, RESOL. El 1934 va crear el primer estudi jurídicolaboral col·lectiu de Galícia. Va formar part del grup d'intel·lectuals que, en representació d'ADLAN (Amigos de las Artes Nuevas), va voler mostrar a la Corunya l'exposició de Picasso que s'havia presentat a la Sala Esteva de Barcelona el gener del 1936. Codirector de la revista *Ser*. En esclatar la Guerra Civil el 1936, va emigrar a Buenos Aires, on publicà *Trece estampas de la traición*, un compendi dels seus dibuixos satírics antifranquistes. El 1938 va començar a col·laborar amb l'editorial Losada. Durant els anys d'estada a Buenos Aires va desplegar una gran activitat cultural, en la qual destaca la creació, amb Cuadrado, de les editorials Nova i Botella al Mar.

Toño Salazar

(Guatemala, 1897 – San Salvador, El Salvador, 1986). Caricaturista, il·lustrador i escriptor. Des de l'adolescència admirava els dibuixos del català Lluís Bagaria que apareixien a la revista *España*, i les publicacions il·lustrades que arribaven a El Salvador, com *Simplícissimus*, *L'Assiette au beurre* i *Le Rire*. Després d'uns anys vivint a Mèxic (1919-1922), on caricatures seves es van publicar a *El Universal*, *La Falange*, *Zig-Zag* i *El Heraldo*, es va traslladar a Europa. El 1923 va arribar a París, on va entrar en contacte amb la comunitat artística i cultural de Montparnasse i hi va conèixer Picasso, de qui va fer-ne diverses caricatures. Ben aviat ingressà al cercle de *Le Matin* i va publicar a *Vogue* i *Blanco y Negro*, *Le Rire* i *Parisina*. El 1930 va viatjar a Nova York i va fer il·lustracions per a *Vanity Fair* i *Fortune*. Però de seguida decidí tornar a París, on col·laborà a *L'Intransigeant*. El 1935 es va instal·lar a Buenos Aires i va treballar a favor de la causa republicana i la propaganda antinazi. El 1945 va ser expulsat a Montevideo. Amb l'expansió dels règims totalitaris, les seves caricatures es van anar poblant de ferotges crítiques a Franco, Hitler, Mussolini i Perón. El 1949 va il·lustrar el llibre *Coplas de Juan Panadero* de Rafael Alberti, amb dibuixos satírics sobre la Guerra Civil espanyola.

6. ACTIVITATS A L'ENTORN DE L'EXPOSICIÓ

- Les **activitats** creades en motiu de l'exposició «Vinyetes al front» són les següents:
  - **Els comissaris ens presenten l'exposició**

Visita guiada a càrrec de Salvador Haro, Inocente Soto i Claustre Rafart, comissaris de la mostra.

Data: divendres 18 de març
Hora: 19.30 h
Lloc: sales del Museu
Preu: gratuït

  - **Vist per...**

Vist per... Ana Navarrete
Una mirada des de l'art contemporani

En ocasió del Mes de la Dona a la Ribera.

Data: dimecres 23 de març
Hora: 19.30 h
Lloc: sales del Museu
Preu: gratuït

(En col·laboració amb el Pla Integral del Casc Antic, PICA)

  - **De què parlem quan parlem de conflicte**

Seminari

Sessions a càrrec del Dr. Jeffrey Murer, professor de Violència Col·lectiva a l'Escola de Relacions Internacionals de la Universitat de St. Andrews (Escòcia) i Rogelio López Cuenca, artista.

Aquesta activitat –sempre que s'assisteixi a la taula rodona posterior– està dotada d'un crèdit de lliure elecció per la UB.

Dates: dimarts 5 i dimecres 6 d'abril
Hora: de 9 a 14 h
Lloc: aules del Centre de Coneixement i Recerca
Preu: 9 €
Reserves: museupicasso_reserves@bcn.cat

Taula rodona

Debat obert en què els participants parlaran sobre el “conflicte” des de les disciplines respectives. Amb la participació de Jeffrey Murer, polítleg; Rogelio López Cuenca, artista, i Joan M. Esteban, investigador de l'Institut d'Anàlisi Econòmica del CSIC.

Data: dimecres 6 d'abril

Hora: 19.30 h

Lloc: sala d'actes

Preu: gratuït

- **Club de lectura del Museu Picasso**

Soldados de Salamina

Moderat per Jordi Carrión i amb la participació de Javier Cercas, autor de l'obra.

Data: dijous 7 d'abril

Hora: 19.30 h

Lloc: aules del Centre de Coneixement i Recerca

Preu: gratuït

- **Taller familiar de disseny gràfic**

No a tot! L'art de manifestar-se

A càrrec de Rosa Llop

Ens atrinxerem per fer una pancarta i dir a l'enemic el que no vol sentir. L'enemic pot ser la sopa, la mandra, la foscor o el despertador. I tu... ja saps qui és el teu enemic?

Data: 16, 17, 18, 19 d'abril (nens de 6 a 10 anys) i 20 d'abril (d'11 a 13 anys)

Hora: de 10.30 a 13.30 h

Lloc: aules del Centre de Coneixement i Recerca

Preu: 2 €

Reserves: museupicasso_reserves@bcn.cat

- **Xerrada sobre l'exposició**

No t'ho perdís!

En el marc del programa **No t'ho perdís** de Biblioteques de Barcelona, presentació de l'exposició a la Biblioteca del Gòtic – Andreu Nin, a càrrec de Claustre Rafart.

Data: dimecres 27 d'abril

Hora: 19 h

Lloc: Biblioteca del Gòtic – Andreu Nin

Preu: entrada gratuïta amb el carnet de Biblioteques de Barcelona

(En col·laboració amb ArticketBCN i Biblioteques de Barcelona)

- **Els bombardeigs de Barcelona: trobada amb els testimonis**

Amb la participació de Pere Carbonell, Manel Cardeña, Montserrat Obiols i Anna Raya

Trobada amb testimonis dels bombardeigs que va patir la ciutat i presentació d'un recull videogràfic de testimonis, realitzat a partir dels fons audiovisuals del Memorial Democràtic.

Data: dimecres 4 de maig

Hora: 19.30 h

Lloc: sales del Museu

Preu: entrada gratuïta

(Coproducció amb Memorial Democràtic)

- **Com lluitar amb un llapis i un paper**

Toni Batllori, Manel Fontdevila, Kim i Mariel Soria ens ho ensenyen! Vine a dibuixar amb aquests il·lustradors!

Data: dimecres 25 de maig

Hora: 19.30 h

Lloc: sales del Museu

Preu: 2 €

(En col·laboració amb l'Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya, APIC).

- **Visites comentades a l'exposició**

Visita per a públic individual inclosa en el preu de l'entrada a l'exposició. Es recomana reserva prèvia.

Dies: dissabtes

Horari: 16.30 h anglès / 17.30 h castellà / 18.30 h català

Lloc: pati Finestres

Reserves: 93 256 30 22 (matins de 10 a 13 h)
museupicasso_reserves@bcn.cat

